

Katowice, 20.06.2022 r.

Ks. prof. dr hab. Ireneusz Celary
Wydział Teologiczny
Uniwersytet Śląski w Katowicach

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr-lic. Mariusza Janasa, p.t. „**Apostolstwo mężczyzny w życiu rodzinnym**”, przygotowanej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie pod kierunkiem Ks. prof. dra hab. Macieja Ostrowskiego, w Katedrze Teologii Pastoralnej, s. 244 (wydruk komputerowy).

Recenzowana praca wpisuje się w dyskusję nad miejscem mężczyzny w Kościele, także o kryzysie jego tożsamości. Kościół, znawca tego co ludzkie, z wielką troską ochrania i broni tożsamości każdej osoby ludzkiej. Bacznie obserwuje i krytycznie ocenia współczesne koncepcje antropologiczne. Niektóre z nich, jak skrajny feminizm, podkreśla, że kobieta, aby być sobą, musi być nieprzyjacielem mężczyzny. Albo, by uniknąć hegemonii jednej czy drugiej płci, skreśla różnice między nimi, uznając je za efekt warunków historyczno-kulturowych. Taka antropologia zainspirowała ideologie, które podważają wartości rodziny w jej naturalnej dwubiegunowości rodzicielskiej, tworzonej przez ojca i matkę. Kościół, oświecony wiarą w Jezusa Chrystusa, uczy o zgodnym i uzupełniającym się współdziałaniu mężczyzny i kobiety. To współdziałanie wynika nade wszystko z różnicy płci (patrz, Kongregacja Nauki Wiary, „List do biskupów Kościoła katolickiego o współdziałaniu mężczyzny i kobiety w Kościele i świecie”, 31.05.2004).

Ta konstatacja nie ignoruje istnienia pewnych symptomów kryzysu tożsamości mężczyzny. Są to m.in. łatwe uleganie mężczyznom różnym zniewoleniom, brak odpowiedzialności za własną rodzinę, także brak umiejętności zajęcia właściwego stanowiska w sprawach wiary i moralności.

Cieszy fakt, że wśród mężczyzn powstają różne inicjatywy, także formalne lub nieformalne stowarzyszenia i wspólnoty, których celem jest potwierdzanie prawdziwości antropologii biblijnej i nauki Kościoła o równej godności mężczyzny i kobiety oraz o ich różnych rolach, wyznaczonych przez odrębność płciową i cechy osobowościowe.

Jednym z doniosłych zadań mężczyzny jest apostołstwo w życiu rodzinnym. Realizacja tego apostołstwa dokonuje się zawsze w kontekście wzajemnych relacji, jakie istnieją w każdej rodzinie. To zagadnienie jest obecnie przedmiotem pogłębionej refleksji teologicznej. Rozprawa doktorska mgr.-lic. Mariusza Janasa jest próbą przeanalizowania tego zagadnienia, z uwzględnieniem zwłaszcza aspektu pastoralnego.

1. Problematyka, metoda oraz struktura rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska liczy 244 strony. Jej tekst jest poprzedzony streszczeniem w języku polskim i angielskim. Jest też wykaz słów kluczowych, spis treści, wykaz skrótów oraz wstęp.

Autor dysertacji we wstępie określił problem badawczy. Stanowi go „próba określenia spójnej koncepcji apostołstwa mężczyzny w życiu rodzinnym jako jego naturalnym środowisku życia i pierwotnym powołaniu” (s. 8). Ten mężczyzna to wierny mąż i odpowiedzialny ojciec. Osobowość męża i ojca, także hierarchia priorytetów życia małżeńskiego i rodzinnego, w szczególności współpraca z żoną i matką, tworzą kontekst i warunkują kształt apostołskiej postawy mężczyzny.

W pracy wykorzystano metody właściwe teologii pastoralnej, zatem metodę analizy tekstów biblijnych i kościelnych dokumentów, także publikacji teologicznych i

pozateologicznych. Wykorzystano również metodę dedukcji, interpretując teksty źródłowe w odniesieniu do zagadnienia apostołstwa mężczyzny w rodzinie. Metoda obserwacji i wywiadu pomogła usystematyzować i ocenić zjawiska mające wpływ na kształt apostołskiej postawy mężczyzny we wspólnocie rodzinnej. Zastosowanie tych metod badawczych rzeczywiście „pozwoło na sformułowanie końcowych podsumowań i postulatów dotyczących duszpasterstwa mężczyzn” (s. 9).

Korpus rozprawy obejmuje 5 rozdziałów. Dopełnia go zakończenie (s. 212-215), bibliografia (s.216-230) oraz aneks, zawierający ilustracje związane z tematem pracy (s. 235-247). Pierwszy rozdział (s. 12-48), noszący tytuł „Mężczyzna w perspektywie stworzenia”, ukazuje mężczyznę w kontekście kreacyjnej działalności Boga. Bóg stworzył człowieka na swój obraz. Stworzył mężczyznę i niewiastę (Rdz 1,26-27). Jest to, jak określa wspomniany list Kongregacji Nauki Wiary, „ludzkość płciowa w swej naturze”. Natura człowieka, jego cielesność i dusza nieśmiertelna z rozumem i wolną wolą, tworząca osobę, jest uzdolniona do życia duchowego. Syn Boży przyjął ludzką naturę. On stał się naprawdę jednym z nas, „podobny do nas we wszystkim, z wyjątkiem grzechu” (por. Hbr 4,15). Jezus Chrystus jest wzorem mężczyzny.

W rozdziale II (s. 50-79), „Chrześcijańskie powołanie mężczyzny”, Autor wskazał na apostołski wymiar powołania mężczyzny. On, wspierany łaską sakramentu małżeństwa, przez wysiłki tworzenia wspólnoty rodzinnej, przez służbę życiu, staje się głową Kościoła domowego. A Kościół jest rodziną rodzin. Mężczyzna w niej spełnia misję kapłańską, ewangelizacyjną i królewską, troszcząc się o prawdziwe dobro, zarówno materialne jak i duchowe, wszystkich członków rodziny.

W rozdziale III (s. 84-120), „Priorytety apostołskie mężczyzny w rodzinie”, zostały ukazane fundamenty apostołstwa mężczyzny w rodzinie. Są to wierność Boga i ojcostwo Boga. W tych rzeczywistościach mężczyzna w rodzinie uczestniczy przez zobowiązania wynikające z przysięgi małżeńskiej. One warunkują owocność wychowania dzieci i są podstawą ojcowskiego autorytetu.

Rozdział IV (s. 123-170), „Kształtowanie apostołstwa mężczyzny w rodzinie”, zawiera treści dotyczące troski duszpasterskiej o mężczyzn. Jej istotnymi elementami

jest kierownictwo duchowe mężczyzn i formacja, dostosowana do indywidualnych cech mężczyzny i jego zadań w rodzinie.

W rozdziale V (s.194-219), „Sytuacja duszpasterstwa mężczyzn i nowe wyzwania”, zostały przeanalizowane kwestie zaangażowania mężczyzn w Kościele, problemy wspólnot mężczyzn oraz sformułowane wnioski pastoralne i postulaty. Duszpasterskie inicjatywy, zarówno jednorazowe jak i cykliczne, oraz różnorodne propozycje formacyjne stwarzają szanse dla kształtowania i rozwoju apostołskiej postawy współczesnego mężczyzny.

Zakończenie rozprawy (s. 212-215) zawiera syntetyczne podsumowanie przeanalizowanych problemów.

2. Ocena formalna

Rozprawa doktorska, autorstwa Mariusza Janasa, dotyka wielu interesujących kwestii nie tylko z punktu widzenia naukowego, ale i praktycznego. Temat pracy jest zwięzły, jasny i jednoznaczny. Autor dobrze sporządził spis treści. Klarownie określił problem badawczy oraz jasno przedstawił cel pracy. Celem „było nakreślenie spójnej koncepcji apostołstwa mężczyzny w życiu rodzinnym” (s. 215). Dla jego osiągnięcia, Autor kolejno analizował elementy składające się na całość postawy apostołskiej męża i ojca. Są to m.in. powołanie do apostołstwa, wierność zobowiązaniom małżeńskim oraz formacja, zatem kształtowanie chrześcijańskiej osobowości mężczyzny. Zastosowane metody, dobrane poprawnie, zapewniły owocną realizację zakładanego celu.

Kompozycja pracy jest przejrzysta. Jest ona napisana starannie. Język rozprawy jest jasny i komunikatywny. Doktorant posługuje się umiejętnie stylem naukowym, który cechuje m.in. logiczność wywodu, fachowość terminologii, precyzyjność określeń i swoboda prezentacji treści. Zgromadził, w wyniku kwerendy bibliotecznej, właściwą i wystarczającą literaturę. Są to przede wszystkim publikacje w języku polskim. Stwierdził przy tym, że „Literatura źródłowa mówiąca o mężczyźnie

w kontekście jego apostołstwa w rodzinie zdaje się być raczej skromna, choć przejawia tendencję rozwojową” (s. 9).

Układ poszczególnych rozdziałów i paragrafów jest przejrzysty i logiczny. Jest też zachowana proporcjonalność. Nie budzi zastrzeżeń styl oraz technika sporządzania przypisów. Autor dobrze wprowadza do poszczególnych rozdziałów i dosyć płynnie przechodzi do narracji kolejnego rozdziału. Wydaje się, że Autor mógłby bardziej nasycić pracę samodzielnymi uwagami i wnioskowaniem.

Autor ma świadomość, że jego praca otwiera pole do dalszych badań, zwłaszcza spojrzenie na mężczyznę jako wiernego męża oraz odpowiedzialnego ojca i duchowego kierownika własnej rodziny (s. 218).

W pracy występują dość liczne literówki, np.: str. 36: „Dzięki temu będzie w stanie sam przyswoić pewne **wartości** oraz wpajać je swemu potomstwu”; str. 92: „Te elementy wzmacniają **miłość i wierności**”; str. 109: „**w ym celu**”. Są też błędy ortograficzne: str. 7: „Pomimo tego, że można je postrzegać szeroko w kontekście wszelakich relacji między osobowych[...] – **międzyosobowych**”; str. 133: super bohater- **superbohater**. Nie uniknięto błędów interpunkcyjnych: str. 117: „Zasadniczym wyrazem życia sakramentalnego, jak również jego **owocem**, jest aktywne uczestniczenie całej rodziny w życiu szerszej wspólnoty eklezyjalnej”; str. 124: „Bowiem duszpasterstwo, które chce dawać odpowiedź na potrzeby współczesności obok ogólnej działalności kierowanej do wszystkich **chrześcijan**, powinno poszukiwać sposobów kontaktu osobowego z poszczególnym człowiekiem”.

Te niedociągnięcia wymagają korekty. Są one raczej wyrazem niedopatrzania niż braków metodologicznych.

3. Ocena merytoryczna

Strona merytoryczna recenzowanej pracy nie budzi zastrzeżeń. Temat dysertacji został właściwie sformułowany. Jednoznacznie określa problem. Konstatuje główną tezę dysertacji i wskazuje na cel pracy. Temat mieści się w teologiczno-pastoralnej

specjalizacji. Aktualność tematu, zwłaszcza spojrzenie na ten problem w punktu widzenia teologii pastoralnej, ukazuje doniosłość zagadnienia i zasadność zajęcia się tym problemem.

Wstęp zawiera wszystkie wymagane informacje, dotyczące meritum pracy. Doktorant wyjaśnia w nim motywację do przebadania problemu. A jest to problem interdyscyplinarny. Dotyka bowiem teologii pastoralnej, biblistyki, także socjologii. Dokładnie też opisał metody, które wykorzysta w pracy.

Autor dobrze zaprezentował dorobek badawczy w oparciu o dokumenty Kościoła, literaturę przedmiotową i dość obszerną literaturę pomocniczą.

Oryginalność rozprawy jest zawarta zwłaszcza w rozdziale V. Dokonane analizy pozwoliły w tym rozdziale sformułować wnioski, ważne dla praktyki duszpasterskiej. Spójna wizja postawy apostoelskiej mężczyzny w rodzinie, w oparciu o wiedzę o mężczyźnie, jego osobowości budowanej przez naturę i duchowość, jest zobowiązaniem dla duszpasterzy do pracy nad utrwalaniem autorytetu mężczyzny jako męża i ojca. Zorganizowane formy formacji mężczyzn stanowią drogę do uaktywnienia mężczyzn, by w swoim życiu osobistym, zawodowym a zwłaszcza rodzinnym, kierowali się logiką wiary.

4. Kwestie dyskusyjne

Doceniając walory formalne i merytoryczne recenzowanej dysertacji, zgłaszam trzy kwestie dyskusyjne.

1. Żyjemy w czasach nowej ewangelizacji. Tak je określił Jan Paweł II w sanktuarium Krzyża Świętego w Nowej Hucie - Mogile, 9 czerwca 1979 roku. Dlaczego św. Józef jest dla ojców, epoki nowej ewangelizacji, wzorem apostoelskiej posługi w rodzinach?
2. Z jakimi propozycjami duszpasterskimi wychodzi dziś Kościół wobec seniorów, dziadków?
3. Narastającym problemem pastoralnym są małżeństwa niesakramentalne. Papież Franciszek w Adhortacji „Amoris laetitia” mówi o potrzebie rozeznawania,

towarzystwa i integracji we wspólnocie Kościoła małżonków niesakramentalnych (AL 297-302). Proszę podać kilka propozycji dotyczących takiego towarzyszenia mężczyznom, pozostającym w niesakramentalnych związkach małżeńskich.

5. Wniosek końcowy

Analiza całości recenzowanej rozprawy doktorskiej pozwala na stwierdzenie, że stanowi ona interesujące i wieloetapowe studium badawcze. Autor ukazał, że doświadczenie mężczyzn w zakresie życia religijnego stanowi dla teologii pastoralnej źródło cennych inspiracji w zgłębianiu wiary, a dla duszpasterzy cenne wskazówki do dynamizowania posługi apostołskiej mężczyzn.

Wnoszę o dopuszczenie mgr - lic. Mariusza Janasa do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jego praca spełnia wszystkie wymogi stawiane pracom naukowym (zob. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki: Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595; z 2005 r. Nr 164, poz. 1365 oraz Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora: Dz. U. z 2016 r., poz. 1586).

ks. Ireneusz Celony